

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 10 mars 1925 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående upphävande eller ändring av 10 kap. 14 § strafflagen.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 72, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Winberg* hemställt, att riksdagen måtte antaga följande förslag till

LAG
om upphävande av 10 Kap. 14 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 10 kap. 14 § strafflagen skall upphöra att gälla. Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

eller ock, därest förenämnda yrkande ej bifölles, att riksdagen måtte besluta återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll denna paragraf hade före 1906 års ändring av densamma.

Beträffande de skäl, motionären anfört till stöd för sin ifrågavarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Bestämmelsen i 10 kap. 14 § strafflagen har erhållit sin nuvarande lydelse genom lag den 16 juni 1906. Lagrummets lydelse före och efter 1906 års lagändring framgår av följande sammanställning:

10 kap. 14 §
S. L. enligt
dess lydelse
före och efter
1906 års lag-
ändring.

10 Kap. 14 § strafflagen

(Nuvarande lydelse:)

(Lydelse före 1906 års lagändring:)

Var som, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift,

Var som, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift,

den han utspritt eller utsprida låtit, uppmanar till våld å person eller egendom eller till annat brott, varde, där ej uppmaningen särskilt med straff belagd är, dömd till böter eller fängelse. *Avsåg uppmaningen brott, varå strängare straff än fängelse kan följa, eller vore eljest omständigheterna synnerligen försvårande, då må till straffarbete i högst fyra år dömas. Är den skyldige i följd av uppmaningen förfallen till straff för delaktighet i brott, som därå följt, gälle vad i 4 kap. 1 § stadgas.*

Där någon annorledes, såsom genom prisande av brottslig handling, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker förleda till brott; vare lag som i 1 mom. sägs.

Har någon eljest på sätt i 1 eller 2 mom. förmåles sökt förleda till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet, straffes med böter eller fängelse.

Vad i denna § är stadgat gälle även om den, som annans skrift, vars innehåll är efter samma § straffbart, utspritt eller utsprida låtit för att därmed främja den med skriften åsyftade verkan.

Såsom synes hänförde sig de år 1906 genomförda ändringarna i 10 kap. 14 § strafflagen till lagrummets första och andra moment.

Ändringen i första momentet innebar, att straffmaximum höjdes från två års fängelse till fyra års straffarbete för det fall, att uppmaningen avsåg brott, varå strängare straff än fängelse kunde följa, eller omständigheterna eljest vore synnerligen försvårande.

Ändringen i andra momentet avsåg att i lagen bestämt utmärka, att icke blott den direkta uppmaningen till brott vore straffbar utan även sådan uppmaning, som skedde i mera förtäckt form, såsom då uppvigglaren genom offentligt prisande av brottslig handling sökte förleda till brott. Lagändringen hade i sistnämnda fall, på sätt jämväl vid ändringsförslagets behandling med styrka framhölls, väsentligen betydelsen av ett förtydligande av förut gällande lag, då redan enligt den äldre lydelsen ett dylikt för-

den han utspritt eller utsprida låtit, uppmanar till våld å person eller egendom eller till annat brott, *varå straff efter denna lag följa kan*, varde, där ej uppmaningen särskilt med straff belagd är, dömd till böter eller fängelse. Är han i följd av uppmaningen förfallen till straff för delaktighet i brott, som därå följt, *vare lag, som i 4 kap. 1 § skils.*

Där någon i andra fall än här sagda äro, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker förleda till ohörsamhet emot lag eller laga myndighet; *straffes ock efter ty i 1 mom. sägs.*

farande måste anses straffbart, ehuru ordalagen icke med önskvärd tydlighet utmärkte detta.

Det kan anmärkas, att i anslutning till sistnämnda ändring av 10 kap. 14 § strafflagen även vissa andra lagrum på liknande sätt förtydligades. Så skedde år 1906 i fråga om de i 8 kap. 3 och 8 §§ strafflagen meddelade bestämmelserna om uppmaning till förräderi och den i 77 § av 1881 års strafflag för krigsmakten meddelade, numera i 68 § av 1914 års strafflag för krigsmakten upptagna bestämmelsen om uppmaning till uppror, samt år 1909 i fråga om tryckfrihetsförordningens bestämmelse i § 3 mom. 7:o om uppmaning till brott m. m. Bestämmelserna i strafflagen för krigsmakten och tryckfrihetsförordningen hänvisa beträffande straffet till »allmän lag», d. v. s. till förenämnda i 10 kap. 14 § och 8 kap. 3 och 8 §§ strafflagen meddelade bestämmelser.

Yrkanden av samma innebörd som de genom förevarande motion framförda hava tidigare vid upprepade tillfällen framställts inom riksdagen.

Sålunda avslogos efter hemställan av laguskottet vid 1910 års riksdag och 1914 års senare riksdag väckta motioner om återställande av 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll denna paragraf hade före 1906 års lagändring (motionerna II 146/1910 och II 88/1914 B samt laguskottets utlåtanden 35/1910 och 19/1914 B).

Vidare avslogo 1917 och 1918 års riksdagar efter hemställan av laguskottet motioner om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen (motionerna II 238/1917 och II 207/1918 samt laguskottets utlåtanden 52/1917 och 20/1918).

De skäl, som varit bestämmande för laguskottets avstyrkande av de tidigare väckta motionerna, hava sammanfattats i 1917 års utskottsutlåtande, vilket sedermera av utskottet åberopades jämväl vid 1918 års riksdag.

Laguskottet anförde i sitt år 1917 avgivna utlåtande, nr 52, efter att hava erinrat om den vid 1914 års senare riksdag väckta motionen angående återställande av 10 kap. 14 § strafflagen till det skick lagrummet haft före 1906 års lagändring:

»I anledning av nyssnämnda äldre motion gav 1914 års laguskott en utredning, i vad mån 1906 års lagstiftning förändrat lagrummets innehåll, varav framgick, att lagändringen i fråga innefattat dels en höjning av straffmaximum i fall av försvårade omständigheter och dels ett förtydligande i syfte att klarare utmärka, att offentlig uppmaning till brott eller lagtrots vore straffbar, även om den framförts under den skyddande förklädningen av ett prisande av brottslig handling eller dylikt. Utskottet erinrade vidare att denna svenska lagstiftning ingalunda intoge någon sträng ståndpunkt i jämförelse med nyare strafflagar i främmande länder, exempelvis den norska, den italienska och den nederländska, vare sig i fråga om straffsats eller i fråga om förutsättningarna för straffbarhetens inträde. Det påvisades ock

Tidigare motioner om upphävande eller ändring av 10 kap. 14 § S. L.

Utskottet.

med stöd av den officiella statistiken, att antalet personer, som på senare tid jämlikt ifrågavarande lagrum ådömts frihetsstraff, varit helt ringa; under åren 1910—1912 hade inalles sex personer ådömts fängelsestraff och ingen dömts till straffarbete. Slutligen framhölls, att lagändringen framkallats av att även i vårt land en anarkistisk rörelse framträtt och av nödvändigheten att i någon mån skydda samhället mot en hänsynslös agitation, som strävade att omstörta grundvalarna för allt samhällsskick. Utskottet avstyrkte därför den väckta motionen.

Vad sålunda av 1914 års lagutskott yttrats, finner utskottet fortfarande äga giltighet och kan således så mycket mindre ansluta sig till yrkandet i nu förevarande motion om upphävande av lagrummet i dess helhet.

Motionärerna hava till stöd för sin mening åberopat åtskilliga uttalanden under 1889 års riksdag. Men det lär vara uppenbart, att de farhågor, som vid denna tidpunkt kunde framföras, med då rådande tidsförhållanden för ögonen och innan man ännu förvärvat erfarenhet, huru stadgandena i praktiken skulle verka, icke kunna tilläggas vitsord gentemot den nära trettioåriga erfarenhet i detta avseende man numera äger. Motionärerna uppfatta vidare stadgandena i fråga såsom ett förbud för medborgarna att »frimodigt efter bästa förstånd och samvete säga sin mening om statens brister och om medlen att avhjälpa dessa». Men detta är uppenbarligen icke riktigt, försåvitt nämligen de offentligen anbefallda medlen att bota samhällsbrister äro av laglig art. Lagrummet straffbelägger nämligen endast uppmaningar att begå brottsliga handlingar eller att visa ohörsamhet mot den lagliga ordning, som består. Det står alltså i full överensstämmelse med den stundom åberopade grundsatsen: respekt för gällande lag, men öppen rätt att fordra en annan.

För att bereda nödigt skydd för allmän ordning och säkerhet likasom för den enskilda medborgarens liv, frihet och egendom äro bestämmelserna i 3 kap. strafflagen om anstiftan till brott ingalunda tillfyllest gentemot offentlig provokation till brott och lagtrots, såsom motionärerna synas förmena. Såsom anstiftare straffas den, som söker förleda till brott, endast i det fall, att den förledde fortskridit till brottets fullbordan eller till straffbart försök, och vidare blott under den ytterligare förutsättningen, att rättsöverträdelsen kan styrkas hava blivit begången just i följd av den påverkan, för vilken gärningsmannen varit föremål. Men detta orsakssammanhang är just i fall av offentlig propaganda genom föredrag o. s. v. synnerligen svårt att leda i juridiskt bevis, även i fall där det säkerligen är för handen. Dessutom kan en samhällsfarlig propaganda rikta sig på ett lagtrots, som icke är belagt med straff, men ändock för ett ordnat samhälle innebär allvarsam skada, t. ex. en uppmaning till skattestrejck. På grund av det anförda får utskottet hemställa, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd».

Till de nu ånyo framförda yrkandena om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen eller lagrummets återställande till dess lydelse före 1906 års lagändring intager utskottet samma ståndpunkt, som tidigare företrätts av lagutskottet; och får utskottet åberopa vad av lagutskottet härutinnan anförts i ovanintagna yttrande.

Utskottet får alltså hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 mars 1925.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Hederstierna, Jacob Larsson, Edw. Larson, Klefbeck, Johan Carlsson, P. E. A. Jonsson och Ernst Svenson**;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *af Ekenstam**, *Leo, Jansson* i Edsbäcken, *Nilsson* i Antnäs, *Söderberg, Johansson* i Brånalt och *Karlsson* i Vätö.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

dels av herrar *Åkerman, Jacob Larsson, Klefbeck, Lindqvist* i Halmstad, *Leo, Söderberg* och *Karlsson* i Vätö, som anfört:

»Den år 1906 företagna ändringen av 10 kap. 14 § S. L., innebärande dels ett tånjbart 'förtydligande' av den förtäckta uppmaningen och dels en höjning i straffskalan från fängelse till fyra års straffarbete, motiverades bland annat därmed, att om någon i syfte att befordra förverkligandet av anarkistiska idéer, som han omfattade, inför en okritisk och omogen publik uppmanade till rena nidingsdåd såsom att planlöst och enligt vanligt om-döme meningslöst mörda oskyldiga människor, då kunde näppeligen en så lindrig straffart som fängelse vara på sin plats.

Denna förvisso i god tro gjorda men synnerligen verklighetsfrämmande målning har blivit fullständigt vederlagd av det levande livet. Ty de, som dömts efter denna lag, hava ingalunda tillhört den kategori av människor, som föresvävade 1906 års lagstiftare, utan hava varit mestadels ungt folk, som i harmen över enligt deras mening förefintliga missförhållanden i samhället eller av ren oförmåga att välja juridiskt oangripliga uttryck gjort offentliga uttalanden, vilka ansetts hava överskridit det tillåtnas gränser. Men att i lagen med straffarbetets skamstämpel brännmärka dylika förlöpningsningar måste anses ovärdigt en kulturstat, och därför framträder också kravet på ifrågavarande lagbestämmelsers avskaffande alltjämt med oförminskad styrka.

Då denna fråga behandlades vid 1918 års riksdag, fogades vid utskottets i ämnet avgivna utlåtande en reservation av herr Persson i Norrköping m. fl., däri reservanterna, på samma gång de yrkade återställande av 10 kap. 14 § S. L. till dess lydelse före 1906 års lagändring, tillika hemställde om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag till sådan ändring av 10 kap. 14 § S. L. i övrigt, att lagen icke kränkte den medborgerliga församlings- och yttrandefriheten. I denna del må erinras därom, att J. O. i skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 jan. 1917 i samband med framställning om förbättrad lagstiftning rörande församlingsfriheten fästat Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på behovet av ett förtydligande av det i 10 kap. 14 § S. L. förekommande uttrycket 'menighet eller folksamling', på det att därigenom all osäkerhet i förevarande avseende måtte undanröjas. I anledning av denna framställning hava vissa förslag till lagstiftning å församlingsfrihetens område utarbetats av särskilda sakkunniga. Enligt erhållen upplysning hava dessa förslag inom justitiedepartementet gjorts till föremål för överarbetning, och är ärendet nu beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Då, enligt vad antagas må, Kungl. Maj:t snarast för riksdagen framlägger förslag i sistberörda ämne, torde ett uppreparande av omförmälda år 1918 framställda yrkande om skrivelse icke nu vara erforderligt.

Under återopande av vad ovan anförts, yrkas:

att riksdagen måtte besluta återställa 10 kap. 14 § S. L.
till det innehåll detta lagrum hade före 1906 års lagändring.»

dels av herr Jansson i Edsbäcken.